

dr hab. Remigiusz Rosicki, prof. UAM

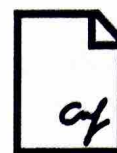
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa

Zakład Bezpieczeństwa i Obronności

ul. Uniwersytetu Poznańskiego 5

61-614 Poznań

PODPIS ZAUFANY

REMIGIUSZ
ROSICKI

11.09.2024 10:58:08 (GMT+2)

Dokument podpisany elektronicznie
podpisem zaufanym

Recenzja doktoratu

pt. „Organizacje proobronne jako uczestnik procesu kreacji i implementacji polskiej polityki bezpieczeństwa” autorstwa Pani mgr Natalii Wróbel

Zakres przedmiotowy badań autorki doktoratu skupia się na funkcjonowaniu organizacji proobronnych, ze szczególnym uwzględnieniem ich uczestnictwa w procesach kreacji i implementacji polityki bezpieczeństwa w Polsce. Należy przyjąć, że układ pracy - w związku z tytułem - jest właściwy. Poszczególne elementy spisu treści, więc i treści pracy, są diachronicznie ułożone, zgodnie ze strategią dedukcyjną prezentacji kategorii, problemów i zagadnień. Pierwszy rozdział to wprowadzenie w podstawowe pojęcia, takie jak państwo, polityka i proces decyzyjny, oraz szczegółowa analiza polskiej polityki bezpieczeństwa. Autorka wykazuje zależności między sytuacją wewnętrzną i zewnętrzną państwa a decyzjami podejmowanymi w polityce bezpieczeństwa, co stanowi istotny element dla dalszych analiz. W drugim rozdziale autorka pogłębia temat organizacji społecznych i grup interesu, skupiając się na społeczno-lokalnym charakterze organizacji proobronnych. Pojęcia takie jak społeczeństwo obywatelskie oraz grupy wpływu są kluczowe dla zrozumienia roli tych organizacji zarówno w systemie politycznym, jak i w mniejszych grupach lokalnych. Autorka stawia pytanie, czy organizacje proobronne można uznać za grupy interesu, co stanowi interesujące

zagadnienie politologiczne. Trzeci rozdział skupia się na samej analizie organizacji proobronnych, ich genezy, działalności i struktury, a także zawiera część empiryczną. Autorka podkreśla ideologiczne podstawy działania tych organizacji, zwracając uwagę na ich istotną rolę w kształtowaniu postaw obywatelskich. Wprowadza również analizę, jak te organizacje mogłyby funkcjonować w systemie bezpieczeństwa państwa, sugerując, że ich pełne włączenie mogłoby wzmocnić obronność Polski bez znaczących kosztów dla budżetu państwa. W dwóch ostatnich rozdziałach autorka analizuje relacje między organizacjami proobronnymi a władzami rządowymi, lokalnymi oraz siłami zbrojnymi, ukazując istniejące rozbieżności w postrzeganiu działań rządu przez te organizacje. Polemika ta pozwala na dokładniejsze zrozumienie, dlaczego organizacje proobronne nie są kreatorem polityki obronnej, lecz raczej jej narzędziem, oraz dlaczego ich rola prawdopodobnie nie będzie ewoluować w tym kierunku.

Z kolei za główny cel pracy doktorskiej autorka przyjęła analizę i wyjaśnienie charakteru relacji między organizacjami proobronnymi a władzami publicznymi na szczeblu samorządowym i rządowym, a także zbadanie wpływu organizacji proobronnych na kształtowanie polityki bezpieczeństwa. Ponadto we wstępie autorka uwzględniła hipotezę badawczą oraz pytania badawcze, przywołując jednocześnie tezy dotyczące: (1) wzrostu znaczenia instrumentalnej funkcji organizacji proobronnych, (2) roli organizacji proobronnych jako narzędzia polityki bezpieczeństwa, które stanowi wiodący aspekt w porównaniu do innych ról. Jednakże trzeba zauważyć też, że dalej w tekście autorka pisze, że: „Po dokładnej analizie danych z kwestionariusza oraz dotychczasowych treści zawartych w rozprawie, należy jednoznacznie stwierdzić, iż założone na początku tezy główna i robocze zostały potwierdzone” (strona 192 wersji drukowanej pracy). Wydaje się, że takie ustalenia we wstępie pracy autorka nie uczyniła, tzn. nie wskazała co jest tezą główną a co roboczą, wymieniając jedynie założenia, które określiła mianem tez.

W tym miejscu recenzji trzeba uczynić uwagę dotyczącą kwestii stosowania pytań badawczych, hipotez i tez. Równoległe prezentowanie hipotez i tez w założeniach metodologicznych może stwarzać problem odbiorcy tekstu w rozeznaniu się co do charakteru pracy czy charakteru badań, tym bardziej, że jedną z ważniejszych metod jaką stosuje autorka, jest metoda ilościowa w postaci jednej z technik ankietowych. Hipotezę (-zy) stawiamy w sytuacji, gdy chcemy weryfikować (w ujęciu Popperowskim szerszy zakres możliwości) określone założenie będące zarazem przypuszczeniem. Hipoteza w tym wypadku musi być sformułowana w sposób precyzyjny i jednoznaczny, aby dokładnie określać parametry, które mają być testowane. Hipoteza musi być możliwa do przetestowania za pomocą metod empirycznych, takich jak metody statystyczne (w szerszym ujęciu - w zależności od stanowiska naukowego - za pomocą eksperymentu lub obserwacji). Niewątpliwie trzeba też pamiętać o tym, że hipoteza powinna uwzględniać co najmniej dwie zmienne: (1) niezależną (czyli czynnik, który badacz zmienia lub manipuluje), (2) zależną (czynnik, który jest mierzony lub obserwowany w odpowiedzi na zmiany zmiennej niezależnej). I w końcu, najczęściej hipoteza powinna określać przewidywany kierunek związku między zmiennymi (np. "wzrost," "spadek," "pozytywny" lub "negatywny związek"). Zatem hipoteza autorki pracy, która zakłada, „że w systemie bezpieczeństwa narodowego organizacje proobronne są w wymiarze pomocniczym współkreатorem polityki bezpieczeństwa, natomiast przede wszystkim są instrumentem jej realizacji i ta ich rola rosta będzie w najbliższej przyszłości”, może nie spełniać wyżej wspomnianych wymogów. Ponadto hipoteza powinna mieć swoje zakorzenienie we wcześniejszych teoretycznych ustaleniach, zobrazowanych za pomocą odniesień do literatury tematu. Tymczasem patrząc, chociażby na fragment tekstu, omawiający przeszkody w budowaniu silnej pozycji organizacji proobronnych w procesie kreacji polityki (zob. s. 172-181 pracy), można mieć wątpliwości w tym zakresie. Mamy oczywiście w tym miejscu opis

poszczególnych tytułowych barier, jednak w zasadzie żadna z obecnych tam wypowiedzi nie ma umocowania w literaturze tematu i w badaniach naukowych.

Wybór między hipotezami i tezami, jako założeniami we wstępie pracy naukowej, determinuje strategię pisania tekstu naukowego. Wybór bowiem hipotez prowadzi do konieczności weryfikowania czegoś w toku procesu wyjaśniania, natomiast wybór tez prowadzi do konieczności prowadzenia argumentacji za przyjętą tezą w toku interpretacji lub rozumienia, najlepiej przy zastosowaniu właściwych reguł inferencyjnych. Zatem stawianie w pracy badawczej tez i hipotez może budzić problem w identyfikacji głównej strategii badawczej i charakteru projektu badawczego.

Kolejnym problemem, na który powinna zwrócić uwagę autorka pracy dotyczy tego, że elementem przyjętego głównego celu jest zbadanie wpływu organizacji proobronnych na kształtowanie polityki bezpieczeństwa. Przy założeniu, że autorka chciałaby utrzymać hipotezy, to konieczne byłoby ustalenie skali pomiaru tego wpływu, co samo w sobie jest trudne, jak zresztą pomiar każdego wpływu w naukach społecznych. Z kolei, gdy autorka uznaje, że nie interesuje jej ujęcie ilościowe, mimo zastosowanej techniki ankietowej, to zamiast na hipotezach, powinna raczej skupić uwagę na pytaniach badawczych, które uszczegóławiają problem badawczy. I te w toku stosowania określonych reguł inferencyjnych lub ujęcia interpretacjonistycznego powinny być powiązane z określonymi wnioskami. Nie zmienia to jednak faktu, że i tu skala wpływu musiałaby być w jakiś sposób zoperacjonalizowana (zapewne w sposób bardziej deskrypcyjny). Samo przecież przeświadczenie respondentów o posiadanym przez siebie wpływie lub jego braku nie będzie pomiarem wpływu a jedynie ich świadomością (albo oceną), co do tego, co na swój lub innych temat oni sami myślą. Równocześnie warto, aby autorka prześledziła raz jeszcze w swojej pracy proces przejścia: od badanego zjawiska,

kategoryzację, następnie przez operacjonalizację zjawiska i operacjonalizację zmiennych, aż po dobór wskaźników itd.

Wszelkie powyższe uwagi stanowią jedynie konstruktywną dyskusję z tekstem autorki pracy, bo wszelkie wybory dotyczące strategii badawczej i założeń typu pytania, hipotezy i tezy, stanowią najczęściej wynik świadomości naukowej badacza i jego orientacji metodologiczno-teoretycznej. Te z kolei mogą być różne u poszczególnych badaczy.

Autorka pracy wykazała się świadomością metodologiczną wskazując na szereg zastosowanych przez siebie metod badawczych: (1) metodę analizy źródeł i literatury, (2) metodę historyczną, (3) metodę analizy systemowej, (4) metodę analizy instytucjonalno-prawnej, (5) metodę analizy aktów prawnych, (6) metodę ilościową w postaci jednej z technik ankietowych. Wydaje się, że w zakresie analizy podstawnych kategorii, omawianych na początku pracy, szczególną rolę odgrywa analiza źródeł i literatury, która pomogła w usystematyzowaniu wiedzy oraz stworzeniu mapy pojęciowej, co z kolei umożliwiło szczegółową analizę dualistycznej natury organizacji proobronnych. Z kolei metoda historyczna okazała się kluczowa dla zrozumienia związków między przeszłością organizacji strzeleckich a ich współczesnym miejscem w systemie obronnym (mimo wszystko trzeba pamiętać, że nie ma jednej metody historycznej, tak jak nie ma np. jednej metody socjologicznej). Natomiast, metoda nazwana przez autorkę analizą systemową umożliwiła badanie wzajemnych relacji i związków przyczynowo-skutkowych w obrębie systemu politycznego, uwzględniając formalne i ideologiczne zależności między elementami tego systemu (wydaje się, że mimo deklaracji autorka raczej po prostu nawiązała do szeroko rozumianego ujęcia systemowego, niż do samej analizy systemowej). Ważnym elementem metodologicznym w pracy była również analiza instytucjonalno-prawna, która pozwoliła na badanie aktów prawnych oraz postaw instytucji wobec wyzwań stawianych przez organizacje proobronne. W końcowym etapie istotną rolę

w pracy odegrała jedna z metod ilościowych w postaci technik ankietowych skierowanych do kadry instruktorskiej i dowódczej organizacji proobronnych. W wyniku tego badania autorka uzyskała interesujące informacje na temat współpracy tytułowych organizacji z państwem oraz ich zdolności i zasobów. Sama autorka zastrzegła jednak, że zastosowanie techniki ankietowej pozwoliło na zebranie danych o charakterze jakościowych. Zatem wyniki badania ankietowego nie zostały skwantyfikowane. Według autorki pracy dzięki szczegółowym odpowiedziom respondentów możliwe było lepsze zrozumienie ich ról w systemie, barier współpracy oraz oceny ich potencjału. Proces próbkowania został przeprowadzony z wykorzystaniem doboru celowego, koncentrując się na jednostkach terenowych, co pozwoliło na uzyskanie szerokiego spektrum odpowiedzi.

Podsumowując kwestie metodologiczne warto zwrócić uwagę na własny wkład autorki pracy, który oprócz przeprowadzonej syntezy na temat podjętego problemu badawczego obejmuje badania własne we wskazanym wyżej zakresie.

Wnioski końcowe autorki można sprowadzić do kilku kwestii, które dotyczą: (1) roli społeczeństwa i organizacji pozarządowych w polityce bezpieczeństwa, (2) braku jasnej strategii państwa dotyczącej organizacji proobronnych, (3) dualizmu organizacji proobronny, (4) niedoboru politycznej samoświadomości, (5) braku konsolidacji organizacji proobronnych, (6) wpływ sił zbrojnych na rozwój organizacji, (7) instrumentalizacji organizacji proobronnych i (8) potrzeby konsolidacji i legislacji.

W pierwszym przypadku należy przyjąć, że współczesna polityka bezpieczeństwa nie może być skutecznie realizowana bez udziału społeczeństwa i organizacji pozarządowych. Analiza podkreśla, że otwarta współpraca między rządami, organizacjami i sektorem prywatnym jest kluczowa. Organizacje proobronne odgrywają istotną rolę w systemie

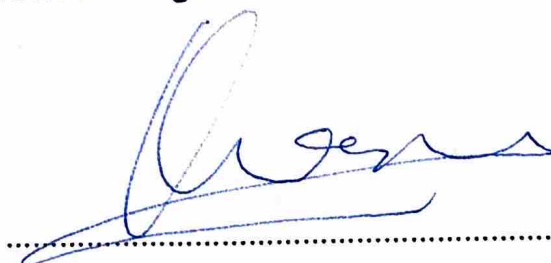
bezpieczeństwa, choć ich potencjał nie jest w pełni wykorzystywany przez państwo. W drugim przypadku należy przyjąć, że z perspektywy organizacji proobronnych brakuje jednolitej polityki ze strony państwa w stosunku do nich. Organizacje te oczekują wsparcia, jednak obawiają się utraty autonomii. Brak strukturalnego wsparcia sprawia, że rola tych organizacji jest marginalizowana, a ich działalność często ogranicza się do reakcji na incydentalne sytuacje kryzysowe. W trzecim przypadku należy przyjąć, że organizacje proobronne mają charakter dwoisty, łącząc w sobie elementy społeczne (dobrowolność, pomoc, lokalna działalność) z elementami militarnymi (dyscyplina, wyszkolenie). Ten dualizm jest ich siłą, ale jednocześnie wyzwaniem, jeśli chodzi o ich ustrukturyzowanie i włączenie w system bezpieczeństwa państwa. W czwartym przypadku należy przyjąć, że pomimo tego, że organizacje proobronne są świadome swojego miejsca w systemie bezpieczeństwa, to jednak nie mają wypracowanych narzędzi do skutecznej realizacji swoich postulatów. Brak współpracy i konsolidacji między organizacjami utrudnia ich polityczne zaangażowanie. W piątym przypadku przyjąć należy, że jednym z największych problemów środowiska organizacji proobronnych jest ich rozdrobnienie i brak spójnej reprezentacji na szczeblu ogólnokrajowym. Istnieje jednak potrzeba większej konsolidacji, aby organizacje tego typu mogły efektywniej realizować swoje cele i stać się realnym partnerem dla państwa. W szóstym przypadku należy wskazać, że jednym z największych problemów środowiska organizacji proobronnych jest ich rozdrobnienie i brak spójnej reprezentacji na szczeblu ogólnokrajowym. Zatem istnieje potrzeba większej ich konsolidacji, aby mogły efektywniej realizować swoje cele i stać się realnym partnerem dla państwa. W siódmym przypadku należy stwierdzić, że organizacje proobronne najczęściej pełnią funkcję instrumentalną dla państwa, używane są incydentalnie w sytuacjach kryzysowych, a nie jako stały element systemu obronnego. Brakuje zatem strategii państwa dotyczącej pełnego wykorzystania potencjału tych organizacji. I w ostatnim przypadku

należy rozważyć potrzebę konsolidacji środowiska organizacji proobronnych oraz wdrożenia odpowiednich regulacji prawnych, które jasno określiłyby ich rolę w systemie bezpieczeństwa. Bez tego organizacje te nie będą mogły w pełni realizować swojego potencjału.

Należy wskazać, że praca została przygotowana poprawnie i starannie pod względem językowym i technicznym. Wypowiedzi i narracja prowadzone są zadawalająco. Z kolei język formalny pracy jest właściwy dla tematyki podjętej w pracy i nie budzi wątpliwości.

Konkluzje

Według recenzenta praca doktorska jest interesująca i uzupełniająca lukę badawczą w ramach podjętego przez autorkę problemu badawczego. Praca doktorska Pani mgr Natalii Wróbel stanowi samodzielne, twórcze i oryginalne opracowanie problemu badawczego, które w sposób jednoznaczny odpowiada wymogom stawianym pracom doktorskim na gruncie Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. - *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*. Z dużym przekonaniem stwierdzam, że Pani dr Natalia Wróbel przeprowadziła ciekawe badania, przy jednoczesnym zastosowaniu właściwych narzędzi metodologicznych, wykazując się dobrym warsztatem i wiedzą naukową. Stąd warto uwzględnić pracę Pani mgr Natalii Wróbel jako pracę wyróżniającą się. Podsumowując, bez wątpliwości, wnioskuję o dopuszczenie Pani mgr Natalii Wróbel do dalszych etapów w procedurze nadania stopnia naukowego doktora.

dr hab. Remigiusz Rosicki, prof. UAM